

SÉRIE “Ekonomika”

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8\(27\)-9-20](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-8(27)-9-20)

Наталія Гапак

*кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ "Ужгородського національного університету",
м. Ужгород, Україна,
<https://orcid.org/0000-0003-4207-3243>*

Ярослав Бойко

*кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ "Ужгородського національного університету",
м. Ужгород, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-4404-9709>*

Яніна Алмашій

*кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ "Ужгородського національного університету",
м. Ужгород, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-8646-3417>*

Ельвіра Сігеті

*студентка економічного факультету,
ДВНЗ "Ужгородського національного університету",
м. Ужгород, Україна*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню впливу війни на зовнішню торгівлю та загалом економіку України. Навіть під час війни, експорт та імпорт продовжуються безперервно. Українці активно займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Повномасштабне вторгнення росії внесло свої корективи в зовнішню торгівлю України, проте варто відслідковувати

зміни, які регулярно відбуваються в сфері ЗЕД у військовий час. Розглянуто діяльність та структуру торгових партнерів і категоризацію експортованих та імпортованих товарів, а також досвід воєнних конфліктів і їх наслідків у світовій історії. Обґрунтовано, що єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний напрямок. У цьому контексті, було цілком логічним збільшення частки Європейського Союзу (ЄС) в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами. Акцентовано увагу на тому, що після початку повномасштабного вторгнення, Україна значно зменшила свій імпорт з країни-агресора, хоча було б найкраще, якби співпраця з РФ повністю припинилася. Зазначено, що за даними Світової організації торгівлі, воєнні події в Україні суттєво вплинули на світову економіку, викликаючи зростання цін на продовольство та скорочення доступу до товарів, які Україна експортує. Відмічено, що найсильніший глобальний вплив воєнних подій в Україні спостерігається на ринку зернових. Зменшення постачання зерна та інших продовольчих товарів призвело до зростання цін на сільськогосподарську продукцію, що збільшило ризики для продовольчої безпеки в менш розвинених регіонах світу.

Окреслено, що агресія Росії проти України вплинула на зміну партнерів в зовнішньоекономічних відносинах. Відбувається зміна лідерів торговельного обміну, в порівнянні з минулим роком. Також, помітно змінилася структура товарів, оскільки зросла потреба в гуманітарній допомозі, технічному обладнанні та товарах, спрямованих на підтримку сільського господарства та функціонування держави.

Ключові слова: експорт, імпорт, війна, зовнішньоекономічні відносини, торгові партнери, структура товарів, міжнародні ринки, товарообмін.

Natalia Napak

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economy and Entrepreneurship,
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-4207-3243>*

Yaroslav Boiko

*PhD in economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economy and Entrepreneurship,
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4404-9709>*

Yanina Almashiy

*PhD in economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economy and Entrepreneurship,
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8646-3417>*

Elvira Siheti

*Student of the Faculty of Economics,
Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine*

THE IMPACT OF THE WAR ON UKRAINE'S FOREIGN TRADE

Abstract. The article is devoted to the study of the impact of the war on foreign trade and the economy of Ukraine in general. Even during the war, exports and imports continue unabated. Ukrainians are actively engaged in foreign economic activities. The full-scale invasion of Russia made adjustments to Ukraine's foreign trade, but it is worth following the changes that regularly occur in the field of foreign trade during wartime. The activity and structure of trading partners and the categorization of exported and imported goods, as well as the experience of military conflicts and their consequences in world history, are considered. It is substantiated that the only direction of foreign trade has become the western direction. In this context, it was quite logical to increase the share of the European Union (EU) in the geographical structure of foreign trade in goods. Attention is focused on the fact that after the start of the full-scale invasion, Ukraine significantly reduced its imports from the aggressor country, although it would be best if cooperation with the Russian Federation stopped completely. It is noted that according to the World Trade Organization, the war events in Ukraine significantly affected the world economy, causing an increase in food prices and reducing access to goods that Ukraine exports. It is noted that the strongest global impact of war events in Ukraine is observed on the grain market. Reduced supplies of grain and other food commodities have led to rising prices for agricultural products, increasing risks to food security in less developed regions of the world.

It is outlined that Russia's aggression against Ukraine influenced the change of partners in foreign economic relations. There is a change in the leaders of the trade exchange, compared to last year. Also, the structure of goods has changed significantly, as the need for humanitarian aid, technical equipment and goods aimed at supporting agriculture and the functioning of the state has increased.

Keywords: export, import, war, foreign economic relations, trade partners, structure of goods, international markets, trade.

Постановка проблеми. Одним з факторів, що стали складовою частиною воєнних дій, є географічні обмеження української торгівлі. Північний напрямок був перекритий білоруссю, а східний – росією. Більше того, росія заблокувала всі морські порти України, що призвело до втрати можливості використовувати південний напрямок через Чорне море для зовнішньої торгівлі України. Навіть в рамках ініціативи зернового коридору важко проводити експорт продукції, оскільки ці питання є скоріш політичними, ніж економічними. Так, станом на даний момент, Одеса, як головний порт роботи зернового коридору, перебуває під постійними ракетними обстрілами країни-агресора, зазнає щоденних руйнувань портової інфраструктури, а відповідна угода, завдяки якій здійснювався український експорт сільськогосподарської продукції, призупинена і не діє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою впливу війни на зовнішню торгівлю та загалом економіку України, займалися багато вітчизняних та міжнародних експертів, зокрема Дмитрів В. І., Росола У. В., Гопонько В. В., Клейнер В. В., Голодрига А., Панухник О., Жабинець О. Й., які досліджували питання активізації зовнішньої торгівлі в умовах війни, впливу війни на експортну діяльність молочної галузі економіки України, а також чинники глобальних змін у міжнародній торгівлі й вплив військової агресії росії на розвиток експортної діяльності регіонів України тощо.

Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (м. Київ) в травні 2023 року проведено опитування українських підприємств (563 підприємства з 22 регіонів України) щодо можливості їхнього відновлення експорту під час війни [6]. Результати засвідчили, що 19% підприємств-експортерів не мали експорту впродовж останніх 12 місяців, хоча експортували до війни. Тоді як 80% підприємств-експортерів мали експорт впродовж останніх 12 місяців. Однак війна обмежила відновлення обсягів експорту. 59% не очікують змін обсягів експорту в найближчі декілька місяців. При цьому, 37% вказують, що сподіваються на зростання, і лише 3% очікують скорочення. Головними перешкодами для експортерів, станом на травень 2023 року, були черги на західних кордонах України (68%), морська блокада (44%), нестача вагонів/вантажівок/водії (33%) та складні митні формальності (33%) [6].

Мета статті - окреслити вплив повномасштабного вторгнення росії та динаміки подій у світі на зовнішню торгівлю України, дослідити зміну торгових партнерів і категоризацію експортованих та імпортованих товарів, а також проаналізувати досвід воєнних конфліктів і їх наслідків у світовій історії.

Виклад основного матеріалу. Втрата морського сполучення також суттєво вплинула на експорт та імпорт країни, призводячи до значного зменшення обсягів товарообігу. У порівнянні з першою половиною 2021 року, товарообіг з цими країнами скоротився на 34,5%, а їхня частка зменшилась з 47,5% до 39,5%. Особливо помітне зменшення відбулося у торгівлі з Китаєм

(на 42,6%), Індією (на 33%) та Туреччиною (на 19,1%). Значні зниження також спостерігаються у торгівлі з країнами Азії (на 36,1%), Північної і Південної Америки (на 40%) та країнами Африки (на 32,6%) [2].

Протягом того ж періоду, доля країн Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарів України зменшилася з 11,7% до 8,3%. Ця ситуація підкреслює відсутність критичної залежності України від торгівлі з країнами ЄАЕС [2].

Тому, внаслідок цього, єдиним напрямком зовнішньої торгівлі став західний напрямок. У цьому контексті, було цілком логічним збільшення частки Європейського Союзу (ЄС) в географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами, яке становило 52,2% за підсумками першої половини 2022 року (порівняно з 40,8% в аналогічний період 2021 року) [2].

У 2022 році сумарний експорт товарів становив 36,9 млрд. дол. (67,7% відносно січня-жовтня 2021 р.), тобто відбулося його скорочення майже на третину.

Таблиця 1

Зміна лідерів експорту з України [1, 4]

2021 р.		2022 р.	
Китай	11, 8 %	Польща	15, 4 %
Польща	7, 7 %	Румунія	8, 7 %
Туреччина	6, 1 %	Туреччина	6, 7 %
Італія	5, 1 %	Китай	5, 6 %
російська федерація	5, 0 %	Німеччина	5, 1 %
Німеччина	4, 2 %	Угорщина	5, 1 %
Індія	3, 7 %	Італія	3, 7 %
Нідерланди	3, 3 %	Іспанія	3, 6 %
Єгипет	2, 9 %	Нідерланди	3, 5 %
Іспанія	2, 5 %	Словаччина	3, 4 %
Угорщина	2, 4 %	Болгарія	3, 2 %
США	2, 4 %	Чехія	2, 9 %
Румунія	2, 3 %	Молдова	2, 1 %
Білорусь	2, 2 %	США	2, 0 %
Чехія	2, 1 %	Індія	2, 0 %
Велика Британія	1, 6 %	Єгипет	2, 0 %
Словаччина	1, 5 %	Австрія	1, 9 %
Австрія	1, 3 %	Литва	1, 5 %
Франція	1, 3 %	Франція	1, 3 %
Молдова	1, 3 %	рф	1, 3 %

Перше місце за обсягом експорту з України за 2022 р. вийшла братня Польща (понад 6.6 млрд доларів або 15,4%) [4].

Китай, який був споживачем українських товарів №1 у 2021 році, за час війни опустився на 4-ту сходинку в рейтингу топ-експортерів. Його частка в загальному експорті України знизилася вдвічі — з 11,8% до 5,6% [4].

Водночас, значно зросла частка українського експорту до географічно близьких сусідів, таких як Румунія (3,8 млрд. дол.), Угорщина (2,27 млрд. дол.), Словаччина, Болгарія та Молдова [4].

Достатньо великими покупцями українських товарів лишаються Туреччина, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Чехія [4].

Під час кризових ситуацій традиційно збільшується важливість експорту продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції. Їх доля в загальній товарній структурі експорту збільшилась з 36,1% до 44,5%. Окрім того, значне споживання паливно-енергетичних товарів в Україні призвело до зростання їх частки в товарній структурі імпорту з 16,2% до 25,4%, що майже дорівнює провідній позиції імпорту України - машини, устаткування та транспорт (27,8% від загального імпорту України) [2].

ІТ - єдиний експортний сектор, який зріс, незважаючи на повномасштабну війну: у 2022 році експортна виручка від ІТ-послуг зросла на 5,85% до 7,3 млрд. доларів, що на 406 млн. доларів більше, ніж у 2021 році. [3].

Таблиця 2

Товарна структура експорту з України (за категорією продукції впродовж 10 місяців 2022 року, %)

1.	Кукурудза	12,9%
2.	Олія соняшникова	12,1%
3.	Руди і концентрати залізні	7,5 %
4.	Пшениця	5,3 %
5.	Насіння свиріпи або ріпаку	3,2 %
6.	Проводи ізольовані, кабелі	3,1 %
7.	Напівфабрикати з вуглецевої сталі	3,0 %
8.	Насіння соняшнику	2,7 %
9.	Прокат плоский	2,6 %
10.	М'ясо птиці	2,0 %
11.	Макуха, тверді відходи	1,7 %
12.	Соєві боби	1,6 %
13.	Чавун	1,6 %
14.	Електроенергія	1,5 %
15.	Труби з чорних металів	1,4 %
16.	Феросплави	1,4 %
17.	Електронагрівальне обладнання	1,1 %
18.	Лісоматеріали	1,1 %
19.	Ячмінь	0,9 %
20.	Інші меблі та їх частини	0,9 %

Протягом війни, найбільший дохід українці отримали від експорту аграрної продукції, зокрема кукурудзи та соняшникової олії, які займають перше і друге місця в рейтингу експорту з частками відповідно 12,9% (4,7 млрд. доларів) та 12,1% (4,4 млрд. доларів). Залізна руда та концентрати займають третє місце з часткою 7,5% (2,7 млрд. доларів). Далі за обсягами експорту слідує продукція АПК, зокрема пшениця і насіння ріпаку. На шостому місці розташовуються кабелі та ізольовані проводи, а на сьомому — напівфабрикати з вуглецевої сталі [4].

В цілому, продовжують бути основними джерелами валютного отримання з експорту продукція сільського господарства і сектор металургії, який значно втратив свою значимість. Крім цього, в топ-20 експортних позицій можна відзначити деякі елементи з інших галузей, зокрема електрокабелі, а також, не дивлячись на парадоксальний характер, електроенергію, електронагрівальне обладнання, лісоматеріали та меблі. [4].

Впродовж 10 місяців 2022 року загальний обсяг імпорту товарів становив приблизно 44 млрд. доларів, що є зниженням порівняно з сумою 73,2 млрд. доларів у 2021 році (76,8% відповідно до аналогічного періоду минулого року) [4].

Таблиця 3

Зміна лідерів імпорту в Україну (торгові партнери за часткою товарного експорту, %, 2021 р. vs 10 місяців 2022 р.) [5]

2021 р.		2022 р.	
Китай	15, 0 %	Китай	15, 1 %
рф	9, 1 %	Польща	9, 9 %
Німеччина	8, 2 %	Німеччина	8, 3 %
Польща	6, 8 %	Туреччина	5, 2 %
Білорусь	6, 6 %	США	4, 2 %
США	4, 5 %	рф	3, 6 %
Туреччина	4, 4 %	Болгарія	3, 3 %
Італія	3, 7 %	Італія	3, 3 %
Угорщина	3, 3 %	Білорусь	3, 2 %
Швейцарія	2, 6 %	Чехія	2, 9 %
Франція	2, 4 %	Індія	2, 9 %
Чехія	2, 0 %	Румунія	2, 6 %
Литва	1, 8 %	Угорщина	2, 5 %
Японія	1, 7 %	Франція	2, 3 %
Словаччина	1, 5 %	Словаччина	2, 2 %
Велика Британія	1, 5 %	Литва	2, 1 %
Нідерланди	1, 3 %	Нідерланди	2, 0 %
Іспанія	1, 3 %	Велика Британія	1, 4 %
Індія	1, 3 %	Греція	1, 4 %
Австрія	1, 2 %	Швейцарія	1, 2 %

Лідером за обсягом імпорту залишається Китай, який займає незмінне перше місце з показником 15% (або 6,5 млрд. доларів), знижуючи свою частку з 15,1% [4].

На другому місці розташувалась Польща з часткою 9,9% (майже 4,4 млрд. доларів). У 2021 році Польща посідала четверту позицію з часткою 6,8% (4,4 млрд. доларів). Німеччина залишається на третьому місці з майже незмінним показником 8,3% (3,6 млрд. доларів) у 2022 році. Туреччина піднялась з сьомої на четверту позицію, маючи показник 5,2% (або 2,3 млрд. доларів) у порівнянні з 2021 роком. США замінили білорусь на останньому місці у п'ятірці лідерів з показником 4,2% (1,8 млрд. доларів). білорусь, у свою чергу, знизилась на дев'яту позицію з показником 3,2%. [4].

Слід зазначити, що після початку повномасштабного вторгнення, Україна значно зменшила свій імпорт з країни-агресора, хоча було б найкраще, якби співпраця з РФ повністю припинилася. Цього року росія зайняла шосте місце в рейтингу зміни лідерів, знищивши свою позицію другого місця. Її частка в загальному імпорті впала майже утричі: з 9,1% до 3,6% (1,5 млрд. доларів) [4].

Таблиця 4

**Товарна структура імпорту в Україну (за категорією продукції
впродовж 10 місяців 2022 року, %)**

1.	Нафта та нафтопродукти	15, 6 %
2.	Автомобілі легкові та інші моторні засоби	5, 8 %
3.	Гази нафтові	4, 1 %
4.	Інші товари	3, 7 %
5.	Лікарські засоби	2, 9 %
6.	Вугілля кам'яне, антрацит	2, 6 %
7.	Телефони	1, 8 %
8.	Інсектициди, гербіциди та дезінфікуючі засоби	1, 8 %
9.	Трактори	1, 4 %
10.	Комп'ютерна техніка	1, 0 %
11.	Проводи ізолювані, кабелі	0, 9 %
12.	Добрива (калійні, фосфорні тощо)	0, 9 %
13.	Нафта та нафтопродукти сирі	0, 8 %
14.	Частини та пристрої транспортних засобів	0, 7 %
15.	Шини та покришки	0, 7 %
16.	Прокат плоский	0, 7 %
17.	Моторні вантажні транспортні засоби	0, 7 %
18.	Добрива мінеральні або хімічні	0, 7 %
19.	Продукти для годівлі тварин	0, 6 %
20.	Полімери етилену	0, 6 %

Загалом, у 2022 році було імпортовано найбільше товарів з категорії нафти та нафтопродуктів, які склали 15,6% від загального обсягу імпорту, що становило трохи більше, ніж 6,8 млрд доларів [4].

На другому місці знаходилась категорія легкових автомобілів та інших моторних засобів з часткою 5,8% (2,5 млрд доларів), витіснивши категорію газів нафтових, яка була лідером у 2021 році. Зараз газ нафтові складають 4,1% (1,8 млрд доларів) від загального імпорту. Четверте місце займає категорія "інших товарів", яка піднялась з 107-го місця у 2021 році і становить 3,7% (1,6 млрд доларів). Це можна пояснити прямим впливом повномасштабного вторгнення, оскільки до цієї категорії входять дипломатичний вантаж, міжнародні експрес-відправлення, консолідований вантаж та гуманітарна допомога. Категорія лікарських засобів залишилась на відносно стабільному рівні, становлячи 1,2 млрд доларів і маючи частку 2,9%. [4].

Загалом, за 10 місяців 2022 року зросло імпорту тракторів, ізолюваних проводів та кабелів, шин та покришок та продуктів для годівлі тварин у порівнянні з 2021 роком. Це можна пояснити збільшенням потреб у відповідних галузях для використання цих товарів після повномасштабного вторгнення [4].

За даними Світової організації торгівлі, воєнні події в Україні суттєво вплинули на світову економіку, викликаючи зростання цін на продовольство та скорочення доступу до товарів, які Україна експортує. Наприклад, виробництво напівпровідників має значну залежність від постачання неону, який Україна постачає на світовий ринок. Однак, найсильніший глобальний вплив воєнних подій в Україні спостерігається на ринку зернових. Зменшення постачання зерна та інших продовольчих товарів призвело до зростання цін на сільськогосподарську продукцію, що збільшило ризики для продовольчої безпеки в менш розвинених регіонах світу.

Зростання цін на неенергетичні товари насамперед зумовлювало зростання індексу цін на зернові (на 23,3 %). Значною мірою це зростання було сформоване збільшенням цін на пшеницю. Так, середня ціна пшениці м'яких сортів зросла на 43,6 % (з 274 до 393 дол. США за метричну тонну), а пшениці твердих сортів – на 59 % (з 286 до 455 дол. США за метричну тонну) [2].

У першому півріччі 2022 року середнє значення індексу світових цін на енергетичні товари зросло на 83,1% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а на неенергетичні товари - на 21,5%. Підвищення цін на соняшникову олію та кукурудзу, на які Україна має значний вплив у світовому експорті (36,4% та 10,8% відповідно в 2021 році), спричинилося цим ростом. Середня світова ціна метричної тонни соняшникової олії збільшилась на 32,3%, а ціна кукурудзи - на 21,5%. Також вартість добрив практично подвоїлась за цей період [2].

У світовій історії ми бачимо багато прикладів того, як воєнні конфлікти впливають на зовнішню торгівлю країн, які беруть в них участь. Подібно до ситуації в Україні, ці конфлікти часто впливають на територію країни через окупацію або масовані ракетно-артилерійські обстріли. Однак, є значна різниця - держава-агресор має надзвичайно потужний військовий потенціал.

Військова агресія РФ проти Грузії у 2008 році майже не вплинула на зовнішню торгівлю цієї країни, переважно через відносно короткий період тривалості цього вторгнення (менше ніж тиждень). Обсяг експорту та імпорту товарів у 2008 році збільшився на 21,5% і 16,1% відповідно порівняно з 2007 роком (узагальнені щорічні показники експорту та імпорту). Якщо розглядати тільки торговельні операції з РФ, то експорт за рік скоротився на 37,5%, а імпорт - на 26,2%. Також внаслідок воєнного конфлікту в Судані у 2011 році відбувся поділ країни на дві частини - Судан та Південний Судан. У порівнянні з 2010 роком, коли обсяг товарообігу Судану становив 23,4 млрд доларів США, в 2011 році він скоротився на 20,9% до 18,5 млрд доларів США. У 2012 році загальний товарообіг Судану та Південного Судану склав 10 млрд доларів США, що на 57,1% менше ніж у 2010 році [2].

У 2012 році почалася і продовжується війна в Сирії, що має суттєвий вплив на зовнішню торгівлю цієї країни. У порівнянні з 2011 роком, коли експорт товарів з Сирії склав 8,2 млрд доларів США, в 2012 році він зменшився на 72,1% до 2,3 млрд доларів США. Імпорт товарів з 18,2 млрд доларів США в 2011 році в 2012 році скоротився до 8,6 млрд доларів США (на 52,5%). Таким чином, протягом першого року війни товарообіг Сирії зменшився на 58,6%. Протягом наступних років зовнішня торгівля Сирії продовжувала зменшуватись, і в 2021 році експорт її товарів склав 901,9 млн доларів США, а імпорт - 4,8 млрд доларів США [2].

Іншим сучасним прикладом негативного впливу воєнних дій на зовнішню торгівлю країни є Лівія. До початку другої громадянської війни в травні 2014 року Лівія показувала значні обсяги зовнішньої торгівлі. Наприклад, у 2013 році експорт товарів становив 42,8 млрд доларів США, а імпорт - 26 млрд доларів США. Однак, за підсумками 2014 року ці показники зменшилися на 51,1% і 29,6% відповідно. У цілому, товарообіг протягом цього періоду скоротився на 43% [2].

Висновки. Загалом, агресія Росії проти України вплинула на зміну партнерів в зовнішньоекономічних відносинах. Відбувається зміна лідерів торговельного обміну, в порівнянні з минулим роком.

Також, помітно змінилася структура товарів, оскільки зросла потреба в гуманітарній допомозі, технічному обладнанні та товарах, спрямованих на підтримку сільського господарства та функціонування держави.

Незважаючи на поширені занепокоєння про можливу втрату Україною своєї присутності на міжнародних ринках, фактичне скорочення обсягів

товарообігу за перше півріччя 2022 року становило 21,3% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Значніша знижка фізичного обсягу торгівлі (на 36%) свідчить про зростання світових цін на ключові товари зовнішньої торгівлі України [2].

Розміри зменшення експорту товарів (24%) перевищують зменшення імпорту (18,6%), що призвело до значного зростання негативного сальдо балансу в два рази (з 1,2 млрд доларів США до 2,6 млрд доларів США) [2].

Виникли складнощі з логістикою експорту українських товарів через блокування морських портів в країні та обмежену пропускну здатність на сухопутних маршрутах. Справді, логістичні проблеми становлять топ-3 рейтингу перешкод (опитування ІЕД): черги на західних кордонах України, неможливість експорту морем та нестача залізничних вагонів/вантажівок/водіїв. Разом з тим, стан експортної діяльності покращується зі збільшенням розміру підприємства. Такий висновок можна зробити з даних результатів опитування, що провів Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (м. Київ). Так, не експортували останні 12 місяців 44% мікро-, 24% малих, але лише 9% великих підприємств-респондентів (станом на травень 2023) [6].

В результаті воєнних дій в Україні виникла підвищена загроза глобальної продовольчої кризи та зростання світових цін на зерно (на 23,3%) порівняно з першим півріччям 2021 року. Більше половини (52,2%) товарообігу України припадає на країни ЄС, що дуже важливо для зовнішньої торгівлі України.

Проте, частка країн ЄАЕС в географічній структурі зовнішнього товарообігу України зменшилася до 8,3%, а обсяг товарообігу з цими країнами скоротився на 44,2%. Це, насамперед, пов'язано зі зменшенням товарообігу з рф та білоруссю (відповідно на 48,6% та 40,8%). За цими фактами можна зробити висновок про очевидну значно меншу важливість ринків ЄАЕС для зовнішньої торгівлі України порівняно з європейським ринком [2].

Література:

1. 50 головних експортерів України 2022. URL: <https://forbes.ua/ratings/50-naybilshikh-eksporteriv-ukraini-2022-02032023-12098>
2. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>
3. Експорт послуг у 2022: частка ІТ становить рекордні 45%. URL: <https://itcluster.lviv.ua/eksport-poslug-u-2022-chastka-it-stanovyt-rekordni-45/>
4. Зовнішня торгівля України: вплив війни та на чому вдалося заробити. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2008344-zovnishnya-torgivlya-ukrayini-vplyv-viyni-ta-na-chomu-vdalosya-zarobiti>
5. Як війна змінила імпорт та експорт України. Інфографіка. URL: <https://forbes.ua/news/yak-viyna-zminila-import-ta-eksport-ukraini-infografika-21122022-10643>

6. Чи можливо відновити експорт під час війни? / за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств». 2023. 29 червня. URL: http://tfdialogue.ier.com.ua/wordpress/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A7%D0%B8-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_29.06.2023-1.pdf

References:

1. 50 holovnykh eksporteriv Ukrainy 2022. URL: <https://forbes.ua/ratings/50-naybilshikh-eksporteriv-ukraini-2022-02032023-12098>

2. Vplyv vijny na zovnishniu torhivliu Ukrainy (za pidsumkamy pershoho pivrichchia 2022 r.). URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-vijny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>

3. Eksport poslug u 2022: chastka IT stanovyť rekordni 45%. URL: <https://itcluster.lviv.ua/eksport-poslug-u-2022-chastka-it-stanovyť-rekordni-45/>

4. Zovnishnia torhivlia Ukrainy: vplyv vijny ta na chomu vdalosia zarobyty. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2008344-zovnishnya-torgivlya-ukrayini-vpliv-viyni-ta-na-chomu-vdalosya-zarobiti>

5. Yak vijna zminyla import ta eksport Ukrainy. Infografika. URL: <https://forbes.ua/news/yak-vijna-zminyla-import-ta-eksport-ukraini-infografika-21122022-10643>

6. Chy mozhlyvo vidnovyty eksport pid chas vijny? / za rezul'tatamy «Novoho schomisiachnoho opytuvannia pidpriemstv». 2023. 29 chervnia. URL: http://tfdialogue.ier.com.ua/wordpress/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A7%D0%B8-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8-%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8_29.06.2023-1.pdf